

EGY MAGYAR DERVIS KÖZÉP-ÁZSIÁBAN

A KELETKUTATÓ VÁMBÉRY ÁRMIN

A Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárának Keleti Gyűjteménye
és a PAIGEO Alapítvány közös
kiállítása az Ybl Budai Kreatív Házban

A HUNGARIAN DERVISH IN CENTRAL ASIA

ARMINIUS VAMBERY THE ORIENTALIST

A joint exhibition of the Library of the
Hungarian Academy of Sciences and
the PAIGEO Foundation
at the Ybl Creative House Buda

2019. NOVEMBER 29. – 2020. JANUÁR 26.

EGY MAGYAR DERVIS KÖZÉP-ÁZSIÁBAN

A KELETKUTATÓ VÁMBÉRY ÁRMIN

A Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárának Keleti Gyűjteménye
és a PAIGEO Alapítvány közös
kiállítása az Ybl Budai Kreatív Házban

A HUNGARIAN DERVISH IN CENTRAL ASIA

ARMINIUS VAMBERY THE ORIENTALIST

A joint exhibition of the Library of the
Hungarian Academy of Sciences and
the PAIGEO Foundation
at the Ybl Creative House Buda

A *Magyarok a Selyemúton* sorozatunk második kiállítását Vámbéry Ármin munkásságának szenteltük. Nagyon ritkán adatik meg egy tudós embernek, hogy egyszerre tiszteljük a nyugati és a keleti világ központjaiban. Vámbéry elérte ezt, hisz egyik első európaiként jutott el Buhara és Szamarkand városába. Dervisruhás utazó, tudós orientalista, egyetemi oktató, befolyásos tanácsadó, az angol úri szalonok népszerű vendége, aki megfordult a legmagasabb körökben, és a királyi udvar is nagy szívélyességgel fogadta. A Royal Geographical Society tiszteletbeli tagja, a budapesti és a dublini egyetemek díszdoktora, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke volt. Korának rendkívül érdekes, széles körben ismert egyénisége.

Vámbéry Ármin a magyar őshaza felkutatásáért indult útnak, és kész volt életét is áldozni. Kora kiemelkedő nyelvtelensége, a magyar keletkutatás nagy úttörője volt, aki Törökországban, Perzsiában, Afganisztánban és Közép-Ázsiában tett utazásai során került kapcsolatba az iszlám világával. A „sánta dervisként” Resid (igaz úton járó) Efendi álneven is emlegetett tudós könyveivel megalapozta a hazai turkológiai kutatást. A budapesti egyetem tanáráként számos tanítványa figyelmét irányította Ázsia felé. Írásaival szellemi hidakat épített Kelet és Nyugat világi között.

Vámbéry eredményei újból felkeltették a Nyugat érdeklődését a Selyemút közép-ázsiai térsége iránt. Napjainkban, amikor az új Selyemút révén a terület újra fontos geopolitikai tengellyé vált, világosan látjuk az egykori magyar felfedezések fontosságát.

A Magyar Földrajzi Társaság 1873-as ülésén Vámbéry a nyitóelőadásában programot hirdetett. A *Terram mente peragro*, azaz „Ésszel járom be a Földet” szavakkal kezdte beszédét. A mai napig is ez e tudós társaság jelmondata.

2019. november

Csizmadia Norbert

Pallas Athéné Innovációs

és Geopolitikai Alapítvány Elnöke

DEAR VISITOR!

This exhibition, a sequel to last year's *Hungarians on the Silk Road*, is meant to be an homage to Arminius Vambery and his *oeuvre*. Very few scholars have had the rare distinction to be recognized both in the centres of the Eastern and Western worlds, but Vambery achieved this, as one of the first European travellers reaching Bukhara and Samarkand. He was a traveller in a dervish cloak, learned Orientalist, university teacher, influential political adviser, popular in British high society, and welcomed by the royal court. He was Honorary Member of the Royal Geographical Society, honorary doctor of the Universities of Pest and Dublin, President of the Hungarian Geographical Society, by all means a most fascinating, widely known character of his age.

Vambery set out on his journey with a mind to explore the Magyars' ancient home, and ready to sacrifice his life for this. Owing to his extraordinary proficiency in languages, and had become a pioneer of Hungarian Oriental studies, who came into contact with the Islamic world during his travels in Turkey, Persia, Afghanistan, and Central Asia. The scholar, sometimes nicknamed as the „lame dervish”, who travelled under the alias Reshid (i.e. rightly guided) Efendi, became a founder of Hungarian Turcology with his scholarly books. As professor of the Pest University he turned the attention of many of his students towards Asia. With his writings he built spiritual bridges between East and West.

Vambery's results aroused a renewed interest of the Western World in the Central Asian territories around the Silk Road. In our days, when the new Silk Road has once more made the region an important geopolitical axis, the Hungarian discoveries of yesteryear are seen in their true importance.

At the opening ceremony of the Hungarian Geographical Society's 1873 meeting Vambery delineated the Society's programme. He started his speech with the words *Terram mente peragro* (I explore the Earth with an open mind), and since then this has stayed the slogan of this learned society.

November 2019
Norbert Csizmadia
*President of The Board of Directors
at Pallas Athene Innovation and
Geopolitical Foundation*

VÁMBÉRY ÁRMIN (1832–1913)

Vámbéry Ármin a magyar keletkutatás egyedülálló pályát befutó, sokoldalú egyénisége volt. A kilátástalan szegénységből indult, s uralkodók megbecsült vendégévé vált. Arra sem volt lehetősége, hogy leérettségizen, mégis egyetemi tanár lett belőle. Gyermekkori betegsége miatt sánta volt, ennek ellenére távoli, európai ember által szinte soha nem járt területekre jutott el. Elítélte a tételes vallásokat, ugyanakkor muszlim környezetben lelepleződés nélkül tudta a dervist eljátszani.

1857-ben hosszú isztambuli tanulmányútja során mélyítette el török nyelvtudását, ismerkedett meg a török társadalom szokásaival, s tett szert fontos kapcsolatokra az Oszmán Birodalom elitjének több tagjával. 1848–49-es élményeinek hatására érlelődött meg benne a gondolat, hogy erejét a magyarság eredetének felderítésére fordítsa. Ez a hazafiúi hevülettől ihletett romantikus szándék többek között isztambuli útja során finomodott nyelvészeti kutatásokat célul kitűző tervvé. S így indult útnak 1861-ben – már az Akadémia levelező tagjaként és támogatásával – az európaiak számára szinte teljesen ismeretlen és veszélyes Közép-Ázsia felé.

Dervis inkognitóban tett, óriási hírnevet adó utazása nemcsak nyelvészeti, hanem néprajzi, földrajzi eredményeket is hozott, és kiindulópontja lett további pályafutásának. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Keleti Gyűjteménye ezen kiállítására az utazóról, az akadémiusról, az egyetemi tanárról, a Magyar Földrajzi Társaság alapító tagjáról megemlékezve középpontba állítja a bibliofil gyűjtőt, a Könyvtár gazdagítóját, a török, perzsa kéziratgyűjtemény egyik megalapítóját.

Vámbéry Ármin 1870 körül
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény,
D. 2960

Arminius Vambery around 1870
LHAS, Oriental Collection,
D. 2960

Vámbery Ármin
kosztümös műtermi
felvételen, London,
1868 körül
Robert Vambery hagyatéka

Arminius Vambery's atelier
photo in costume, London,
around 1868
Robert Vambery bequest

ARMINIUS VAMBERY (1832–1913)

Arminius Vambery was a many-sided Hungarian Orientalist, who had an unparalleled career. He started from hopeless poverty and became an honoured guest of rulers. He could not afford to collect his matriculation certificate and still became a university professor. He was limping due to an infantile disorder, still reached remote lands barely seen by Europeans before him. He disapproved of organized religions, still succeeded to play the role of a dervish in a Muslim environment.

In 1857, during his long study-tour in Istanbul, he thoroughly familiarized himself with the language and social customs of the Turks and established important connections with several people from the *élite* of the Ottoman Empire. His experiences of the 1848–49 Hungarian War of Independence aroused his interest in studying the origins of the Hungarian people. This romantic intention, heated by patriotic ardour, had been refined, during his sojourn in Istanbul, and was replaced by linguistic studies. In 1861 he departed – already as a Member of the Academy and with Academic support – towards Central Asia, almost unknown and at the same time dangerous for Europeans.

His much-celebrated journey, carried out in the disguise of a dervish, led not only to linguistic, but also ethnographic and geographic results, and became the starting point of his further career. This exhibition by the Oriental Collection of the Library of the Hungarian Academy of Sciences, while commemorating the explorer, academician, university professor, founding member of the Hungarian Geographical Society, focuses on the bibliophile collector, the benefactor of the Library, one of the founders of the Turkish and Persian manuscript collections.

Szentgyörgy látképe
Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, T. 8888

Bird's eye view of Szentgyörgy
Hungarian National Museum, Historical Picture Gallery, T. 8888

TÖVIS, NÉLKÜLÖZÉS, SOKSZERŰ NYOMORÚSÁG

Vámbéry Ármin dél-németországi gyökerű zsidó család gyermekeként Magyarországon, a felvidéki Szentgyörgyön látta meg a napvilágot. Anyakönyvezés hiányában születése napját utólag ő maga 1832. március 19-ére tette. A család a bajorországi Bambergre utaló Wamberger nevet viselte, amelynek magyarosított formája a Vámbéry név.

Édesapja, a mélyen vallásos talmudista, az 1831-32-es kolerajárvány áldozata lett. A család nagy szegénységben élt, és a kis Ármin szenvedéseit tetézte, hogy hároméves korában bal lábára lesántult. Édesanyja újbóli férjhez menetele és a család Dunaszerdahelyre költözése sem enyhített számottevően sanyarú helyzetükön. Vámbéry Ármin már a dunaszerdahelyi zsidó iskolában is kiemelkedő tanuló volt, majd édesanyja a protestáns elemi iskolába íratta át, ami fokozatosan eltávolította a gyermeket az ortodox zsidó környezettől. További tanulmányait a szentgyörgyi piarista, majd a pozsonyi bencés gimnáziumban végezte. A gimnázium hatodik, utolsó osztályába a pozsonyi evangélikus líceumba iratkozott be annak szabadabb légköre miatt, de iskolájával szemben fennálló tartozása megakadályozta végbizonyítványa kiváltásában. Utólag sokszor vádolta magát e „hallatlan könnyelműség” és „bűnös mulasztás” miatt.

THORNS, PRIVATION, AND MISERY

Arminius Vambéry was born in Hungary to a Jewish family stemming from South Germany, in the Upper Hungarian Szentgyörgy (Svätý Jur). Being unregistered, later he himself put his date of birth to 19 March 1832. The family bore the name Wamberger, whose Hungarianized form is Vámbéry.

His father, a deeply religious Talmudist, died in the cholera epidemic of 1831-1832. The family lived in great poverty and the sufferings of the small Arminius were made even worse by becoming lame in the left foot at the age of three. His mother married again and the family moved to Dunaszerdahely (Dunajská Streda). This, however, did not make their miserable conditions much better. Vambéry was an eminent student in the Jewish school of Dunaszerdahely. Later his mother transferred him to the Protestant primary school, where the child became gradually alienated from the orthodox Jewish traditions. He continued his studies in the Piarist Secondary School in Szentgyörgy, then in the Benedictine School in Pozsony (Bratislava). For the sixth, last high-school year he enrolled in the Lutheran Lyceum in Pozsony because of its more liberal atmosphere, but he could not claim his termination certificate because of some unsettled debts toward his school. Much later, he blamed himself for this “egregious folly” and “sinful negligence”.

Dunaszerdahely, Vámbéry utca, 1920 körül
Csaplár Benedek Adattár, Dunaszerdahelyi képeslapgyűjtemény, 32.t.

Dunaszerdahely (Dunajská Streda), Vámbéry Street, around 1920
Benedek Csaplár Data Collection, Collection of Dunaszerdahely postcards, 32t.

Történt mindez annak ellenére, hogy kitűnő tanulmányi eredményeit addig is munka mellett érte el. Tíz éves kora körül édesanyja beadta inasnak egy szabóhoz, akinek fiát héber nyelvre tanította. Majd fél évig Csallóköznyéken tanítóskodott, az ottani kocsmárosnál. Később is alkalmi munkákat vállalt, leginkább tanítással tartotta fenn magát.

1848 forradalmi eseményei Pozsonyban találták, és erős hatással voltak az ifjú Vámbéryra. Mélyen elültették benne a hazaszeretetet, és az egész életét végig kísérő oroszellenességét is, amelyet ő az 1849-ben oda is bevonuló cári csapatok látványáig vezet vissza.

TANÍTVA TANULUNK

Vámbéry ifjúkorát a megélhetését biztosító tanítás mellett a nyelvek – elsősorban önképzéssel történő – elsajátítása töltötte ki. A gyermekkori többnyelvű környezetből hozott magyar, szlovák, német, és az iskolai oktatás során tanult héber, latin, ógörög nyelvek mellett középiskolás korától kezdve az európai nyelvek nagy részével megismerkedett.

A 22 éves Vámbéry Ármin. 1854-ben
Kecskeméten készült fénykép újságkivágattal
Vámbéry Ruzstem hagyatékából

Arminius Vámbéry at the age of 22.
Photograph made in Kecskemét, 1854, with a clipping
Ruzstem Vámbéry bequest

Eötvös József ajánlólevele
Toldy ellenjegyzésével Vámbérynek
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 707.887

Letter of recommendation written by
József Eötvös and countersigned by Ferenc Toldy
LHAS, Oriental Collection, 707.887

Az Orczy kávéház Pesten
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest Gyűjtemény, 021267

Coffeehouse Orczy in Pest
Metropolitan Ervin Szabó Library, Budapest Collection, 021267

All this happened in spite of the fact that he achieved excellent school grades while supporting himself with odd jobs after school. At the tender age of ten, his mother put him as an apprentice to a tailor, where he also taught Hebrew to the tailor's son. Then he became a private tutor in Csallóköznyék (Nekinje na Ostrove) at the local innkeeper's house. For many years he had to work to make ends meet, mostly as a private tutor.

The revolutionary events of 1848 found him in Pozsony (Bratislava) and deeply affected the young Vambery. These events planted in him his patriotism and his anti-Russian sentiments which he kept all his life. He attributed this to the sight of the Tsarist troops marching in the city in 1849.

BY TEACHING WE LEARN

Apart from teaching in order to support himself, the young Vambery spent most of his time to master several languages, usually by self-instruction. From the multi-language environment of his childhood, he brought the knowledge of Hungarian, Slovak and German; in school, he learned Hebrew, Latin, and Ancient Greek, then in the secondary school, he also acquired several European languages.

Between 1851 and 1857 he found his private tutorship assignments for different parts of the country in the „Orczy Café” in Pest, which also

1851-től hat évig az ország különböző részeibe szóló házitanítói megbízásait a „tanár-börzeként” is működő pesti Orczy-kávéházban szerezte. A szlavóniai Kutyeóban szinte jólétben élt, és lehetősége adódott arra, hogy az európai nyelvek állandó gyakorlása mellett törökül kezdjen tanulni. Ezt követően széleskörű nyelvtudása miatt egyre növekvő önbizalma állami állás keresésére Bécsbe hajtotta. A császárvárosban azonban megfelelő ajánlások hiányában csalatkoznia kellett. Bécsi próbálkozása mégis fontos volt pályájának további alakulására nézve, mivel megismerkedett Joseph von Hammer-Purgstall báróval, a török történelem és irodalom hírneves kutatójával, aki Vámbéry török stúdiumai elmélyítésére bátorította.

Pestre visszatérve rendszeres olvasójává vált az egyetemi könyvtárnak, és annak főkönyvtárnoka révén jutott el Teleki Józsefhez, az Akadémia első elnökéhez, a tudós testület könyvtárának alapítójához. A Kelet iránti érdeklődésének elmélyülésében meghatározónak bizonyult egy évig tartó kecskeméti házitanítókodása. Itt kezdett el arabul tanulni, ami segítette abban is, hogy tökéletesítse török nyelvtudását. A keleti nyelvek tanulását ezt követően a Monorhoz közeli Csévpusztán, majd Pótharasztpusztán kínálgzó tanítói állás mellett folytatta, és a perzsa irodalom szemelvényeinek olvasása által újabb nyelvismerettel gazdagodott. Tanítói pályájának utolsó állomása a Veszprém megyei Csetény volt.

MENNIE KELL ÉS MENNI FOG

Vámbéry régóta dédelgetett vágya, a keleti tanulmányút elsősorban báró Eötvös József pártfogásának és az Akadémia anyagi támogatásának köszönhetően 1857-ben valósult meg. Úti célját, Isztambul t hajón érte el.

Szilágyi Dániel és Vámbéry Ármin
1857-ben készült fotó alapján

Dániel Szilágyi and Arminius Vambéry
Based on a photo made around 1857

functioned as a teacher market. In the Slavonian Kutjevo (Kutjevo) he lived reasonably well off and found the opportunity to start learning Turkish parallel with continuously practicing the European languages. The wide range of languages that he commanded boosted his self-confidence and he headed for Vienna in search of a governmental position. The imperial capital proved a disappointment, for lack of proper letters of recommendation. Still, his Viennese efforts were important for the later development of his career, because he met there Baron Joseph von Hammer-Purgstall, a famous scholar of Turkish history and literature, who encouraged him to intensify his Turkish studies.

Returning to Pest, he became a regular reader of the University Library, whose Chief Librarian kindly referred him to József Teleki, the first President of the Academy and founder of this Learned Society's Library. Then Vambery became a private tutor in Kecskemét. This year was decisive

A régi Galata híd
Abdullah testvérek felvétele, 1880 körül

The old Galata Bridge
Photo by the Abdullah bros., ca. 1880

A Hagia Sophia
Gasparo Fossati rajza, 1852

Hagia Sophia
Drawing of Gasparo Fossati, 1852

Az Oszmán Birodalom fővárosában hamar ismeretségbe került az 1848-as magyar emigráció több tagjával, köztük Szilágyi Dániellel, aki a Galata városrészben antikvár könyvesboltot működtetett.

Honfitársai pártfogása, kapcsolatteremtő képessége, és sikeres nyelv-tanári szolgálatai révén Vámbéry csakhamar bejáratossá vált befolyásos kormányzati és értelmiségi körökbe. Ezek a kapcsolatai később meghatározóak voltak közép-ázsiai utazása során. Négy éves isztambuli tartózkodása idején nemcsak az oszmán-török nyelv beszélt nyelvi sajátosságaiban szerzett kiváló ismeretet, de mélyreható tapasztalatra tett szert a muszlim-török világ szokásai, viselkedésmintái és társadalmi konvenciói terén is. Miután átköltözött a törökök lakta Kabatas negyedbe, látszólag teljesen törökké vált, de nem tért át az iszlámra. Ennek ellenére, lehetőséget kapott arra, hogy rendszeres muszlim oktatásban részesüljön a vallás és az iszlám jog terén. Elismert és megbecsült tanítóként, Hüsejrn Dáim pasa házánál még török nevet is kapott: Resid efendi (kb. „a csalhatatlan tanár”), amelyet attól kezdve a muszlim világban közlekedve használt.

Utcarészlet Isztambulban
Abdullah testvérek felvétele, 1880 körül

Street scene in Istanbul
Photo by the Abdullah bros., ca. 1880

for his Oriental studies, as he started to learn Arabic, which also helped him to improve his Turkish. He continued to learn Oriental languages during his subsequent tutorial jobs in Csévpusztá, then Pótharasztpusztá (Pest county), where he added Persian to his arsenal of languages by reading selected passages of Persian literature. His last tutorial position was in Csetény (Veszprém county).

I SHALL MANAGE SOMEHOW

Vambéry's long-cherished dream, an Oriental study trip was realized in 1857, thanks to the patronage of Baron József Eötvös and the financial support of the Academy. He reached his destination, Istanbul, by ship. In the capital of the Ottoman Empire, he soon came across many persons of the Hungarian emigration of 1849, among them Dániel Szilágyi who ran an antiquarian bookshop in the city's Galata quarter.

Supported by his fellow countrymen and due to his social skills and successful services as a language instructor, he soon found access to influential governmental and intellectual circles. Later, these connections have become decisive in the course of his Central Asian travel. During his four-year sojourn in Istanbul, he succeeded in mastering

Isztambulban kezdődött tudományos munkássága. Itt jelent meg első könyve, egy német-török szótár, ezen kívül magyar lapokban rendszeresen közölt török irodalmi fordításokat is. A magyarság és a magyar nyelv eredetének kutatása iránti elkötelezettsége szintén ekkor szilárdult meg. 1860-ban a Magyar Tudományos Akadémia Vámbéry Ármint levelező tagjává választotta, aki Pestre visszatérve megkezdte felkészülését nagy vállalkozására, közép-ázsiai útjára, amelyhez megkapta Dessewffy Emil akadémiai elnök és a tudós társaság támogatását. Célkitűzéseiről 1861. július 29-én elhangzott búcsúbeszédében tájékoztatta az Akadémiát. Mint mondta, a „magyarok ősi hazája helyett nyelvészeti igazságot keresünk”.

PERZSA FÖLDÖN

Vámbéry közép-ázsiai útja előtt, illetve onnan visszatérőben összesen 13 hónapot töltött Perzsiában. Ez lehetőséget nyújtott számára, hogy megismerkedjen az ország ókori emlékeivel és főbb síita zarándokhelyeivel. Élményeiről külön kötetben számolt be.

Noha érdeklődése legfőképpen a török népekre és irodalomra összpontosult, könyvtára számos perzsa művel is gyarapodott. Az Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteményében őrzött perzsa kéziratok közül 12 az ő hagyatékából származik. Ezekre azonban nem perzsiai tartózkodása során,

Perszepolisz romjai
Sárközy Miklós felvétele

The Ruins of Persepolis
Photo by Miklós Sárközy

colloquial Ottoman-Turkish and obtained profound experiences in the customs, manners and social conventions of the Muslim-Turkish world. He moved to the Kabataş quarter, populated by Turks, and apparently became fully Turkish, though he did not convert to Islam. In spite of this, he got permission to get systematic instruction in Islamic religion and law. As a recognized and popular teacher at the house of Hüseyin Daim Pasha, he was given a Turkish name, “Reşid Efendi” (rightly guided teacher) that he used later on during his travels.

His scholarly activity also started in Istanbul. There, he published his first book, a German-Turkish dictionary, and frequently sent home translations from Turkish literature which appeared in Hungarian journals. His commitment to studying the origins of the Hungarian language also took a definite shape. In 1860 the Hungarian Academy of Sciences elected Arminius Vambéry a Corresponding Member. Upon returning to Pest, he started to prepare for his great undertaking, the Central Asian journey, for which he procured the support of Emil Dessewffy, President of the Academy, and of the whole learned Society. He summarized his objectives in his farewell speech delivered to the Academy on 29 July 1861. As he told, “instead of the Magyars’ ancestral home we are looking for linguistic truth”.

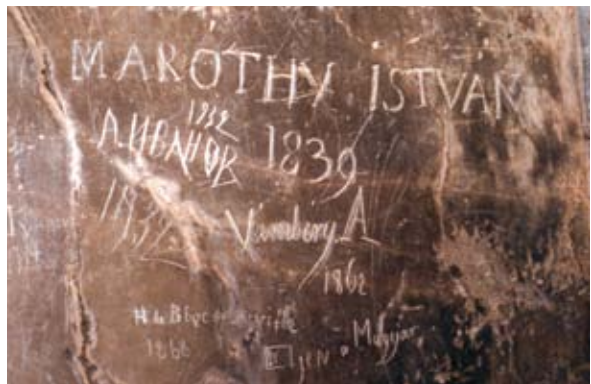
ON PERSIAN SOIL

Before his Central Asian journey, and on the way back, Vambéry spent altogether 13 months in Persia. He visited the ancient memorials of the country and the chief Shia holy cities. He wrote a separate book on his Persian experiences.

Though his interest focused on Turkic peoples and literatures, he still acquired many Persian books for his library. From among the Persian

Vambéry Ármín felirata
Perzsepoliszbán
MTA KIK, Keleti
Gyűjtemény,
Ligeti Lajos hagyatéka

Inscription by
Arminius Vambéry
in Persepolis
LHAS, Oriental
Collection,
Lajos Ligeti bequest

Kádzsár-kori (19. század) lakkozott kötéstábla.
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, Ms Perzsa F.14

Lacquered book cover from the Qājār period (19th c.)
Manuscript of the book Majma'-i Mahmūd
LHAS, Oriental Collection, Ms Perzsa F.14

Vámbéry Ármin levele Eötvös Józsefnek, Persepolis, 1862
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 707.887

Letter by Arminius Vambéry to József Eötvös,
Hungarian writer and statesman, from Persepolis, 1862
LHAS, Oriental Collection, 707.887

s nem tudatos gyűjtés eredményeképp tett szert, hanem a már elismert kutatónak szánt különleges ajándékként kerültek a birtokába.

RONGYOS DERVIS ÖLTÖZETBEN

A magyarok keleti gyökereinek felkutatása Julianus barát, majd Kőrösi Csoma Sándor óta nem kevés magyart foglalkoztatott. Vámbéry azonban az őshaza keresése helyett a magyar és a török-tatár nyelvek közötti rokonság összefüggéseinek tanulmányozása céljából indult Közép-Ázsiába.

Hosszabb isztambuli előkészületek után 1862 márciusában a Fekete-tenger partvidékén hajózva jutott el Trapezuntba. Onnan szárazföldön folytatta útját Teherán felé, ahova júliusban érkezett meg. A térségben uralkodó bizonytalan politikai viszonyok várakozásra késztették, és így csak 1863. március 22-én indulhatott eredeti küldetése szerinti úti célja felé. Mekkai zarándoklatról hazafelé tartó kelet-turkesztáni zarándokok csoportjához csatlakozva jutott el a türkmén sivatagon átkelve Híván át Buharába és Szamarkandba a mintegy 80 tevét és 40 utazót számláló karaván tagjaként. Ő volt az utolsó európai, aki ezt a zárt világot még az orosz hódítás előtti eredeti állapotában figyelhette meg.

manuscripts in the Oriental Collection of the Library of the Academy, twelve came from his bequest. These, however, were not bought by him when in Persia, or deliberately collected by him, but had come to his possession as special gifts meant for the already well-known scholar.

IN A RAGGED DERVISH CLOAK

The quest for the Magyars' Oriental roots has occupied quite a few Hungarians since Friar Julian (d. ca. 1237) and Alexander Csoma de Kőrös (1784-1842). As for Vambery, instead of looking for the ancient home-land, he went to Central Asia to study the interrelations and affinities between the Hungarian and Turco-Tatar languages.

After long preparations in Istanbul, he embarked a ship and coasting along the shores of the Black Sea reached Trebizond (Trabzon) in March 1862. He continued on the mainland towards Tehran where he arrived in July. The uncertain political conditions prevailing in the region forced him to wait, and he could only start the trip towards his original destination on 22 March 1863.

Bazársor Buharában, 1888
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 766.818

Bazaar in Bukhara, 1888
LHAS, Oriental Collection, 766.818

Vámbéry dervis öltözetben. (Fénykép után.)

Vámbéry dervis öltözetében
Émile Bayard metszete

Vambery dressed
as a dervish
Drawing by Émile Bayard

A türkmén sivatag és a közép-ázsiai kánságok rendkívül veszélyesek voltak a nem muszlim utazók számára, akikre lelepleződésük esetén szörnyű kín-halál várt. Vámbéry mindvégig tudatában volt annak, hogy az életével játszik. És bár hitelesen alakította a kolduló dervis szerepét, mégis voltak, aki gyanították benne az európaiat. Egyik legkritikusabb megmérettetése a buharai emír előtt zajlott.

Inkognitója tudományos célkitűzéseiben jelentősen akadályozta, mivel az őt övező gyanakvás miatt útja során csak rejtve, nagy ritkán volt lehetsége feljegyzéseket készíteni.

Szamarkandban búcsút vett zarándok útítársaitól, s egy másik csoporthoz csatlakozva vágott neki a hazaútnak. Herat és Meshed érintésével 1864 január végén ért Teheránba. Sikeres útján szerzett tapasztalatai a térségben érdekelt államok politikusi számára fontos szakértővé avatták, beszámolóí révén pedig a nagyközönség által ismert személyiséggé vált.

He joined a group of pilgrims from East-Turkestan returning from Mecca, and as a member of this caravan consisting of some 80 camels and 40 travellers he crossed the Karakum Desert and got, via Khiva, to Bukhara and Samarkand. He was the last European who could observe this secluded world in its original state, before the Russian conquest.

The Karakum Desert and the Central Asian Khanates were very dangerous for non-Muslims, who – if exposed – could be subjected to a gruesome death by torture. Although Vambery played the role of a begging dervish authentically, there were still some around him who suspected that he is a European. An especially dangerous occurrence of this kind took place in the presence of the Emir of Bukhara.

His incognito was also a major handicap in his scientific work because, in the shadow of suspicion, he could only record his findings secretly, on rare occasions.

In Samarkand, he took leave of his fellow pilgrims and joined another group for the home journey. Through Herat and Mashhad, he arrived in Tehran at the end of January 1864. The experiences gained on his successful journey made him an important expert in the eye of politicians having interest in the region, and through his travel reports, he became well-known to the general public.

Műtermi fotó a közép-ázsiai
úttjáról visszatérő Vámbéryről,
Teherán, 1864
Robert Vambery hagyatéka

Studio shot of Vambery, upon
his return from his Central Asian
journey, Tehran 1864
Robert Vambery bequest

A Bolo Hauz mecsset Buharában
Cat. Stein LHAS, Photo 27

The Bolo Hauz mosque in Bukhara
Cat. Stein LHAS, Photo 27

Vámbéry Ármin Koránjának előzéklapja sajátkezű bejegyzésével
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 772.072

Flyleaf of Arminius Vambéry's
Koran with his autograph note
LHAS, Oriental Collection, 772.072

Vámbéry Ármin Koránja,
amely végigkísérte
közép-ázsiai útján
*MTA KIK,
Keleti Gyűjtemény, 772.072*

The Koran of Arminius
Vambéry which
accompanied him through
his Central-Asian journey
*LHAS,
Oriental Collection, 772.072*

KÖZÉP-ÁZSIAI KINCSEIM

Vámbéry közép-ázsiai utazására készülve már Isztambulban tanulmányozott közép-ázsiai török kéziratokat, elsősorban az akkor csagatáj-töröknek nevezett üzbégi nyelvvel való ismerkedés céljából. Vándorlása során a kolduló zarándok inkognitója nemcsak tudományos célkitűzéseiben akadályozta, de nagyobb mennyiségű, nem vallási témájú könyv beszerzésében is korlátozta. Így Híva és Buhara könyvpiacain csak néhány kéziratot vásárolhatott. Egy-egy bejegyzése, utalása szerint egyéb úton is próbált írott forrásokhoz jutni: sivatagi útján egy „turkomán rabló” csizmaszárából emelt ki egy versgyűjteményt, máshol azonban őt fosztották meg egy kötettől. Kalandos úton szerzett közép-ázsiai kézíratairól, mint „utazásának legértékesebb zsákmányairól” számolt be.

Az akkor Európában egyedinek számító keleti török kéziratok nagy része Vámbéry későbbi szövegkiadásaihoz, nyelvészeti munkáihoz szolgált alapul. A Közép-Ázsia sajátos könyvészeti hagyományait tükröző példányok ma az Akadémiai Könyvtár török gyűjteményét gazdagítják.

Az *Abuska* című csagataj-török szógyűjtemény kézirat
 MTA KJK, Keleti Gyűjtemény, Ms Török O.386

Manuscript of *Abuska*, a Chaghatay-Turkish vocabulary
 LHAS, Oriental Collection, Ms Török O.386

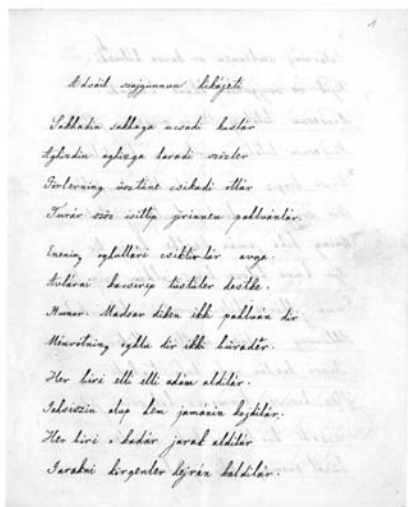
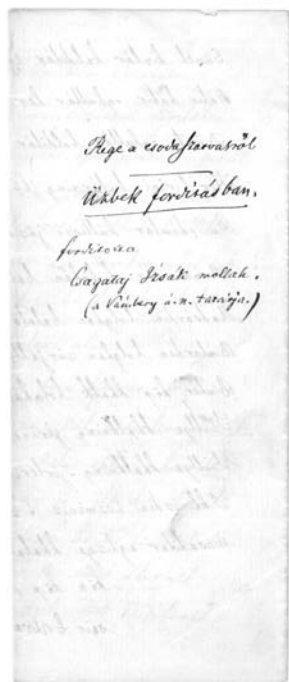
MY CENTRAL ASIAN TREASURES

When preparing in Istanbul for the big journey, Vambery started to study Central Asian Turkic manuscripts, mainly to familiarize himself with the Chaghatay-Turkic language (predecessor to modern Uzbek). His begging dervish incognito not only hindered him in his scientific work but also limited the number of nonreligious books he could buy without making himself conspicuous. So, he could only buy a few manuscripts in the book markets of Khiva and Bukhara. But he still found ways to put his hand on written sources: during the desert trip he lifted out a songbook from the bootleg of a “Turcoman robber”, while in another case he himself was robbed of a volume. He describes these adventurously found Central Asian manuscripts as the “most precious booties of his travel”.

A great part of these Eastern Turkic manuscripts were unique in Europe at the time, and later formed the basis for Vambery’s text editions. The specimens, which reflect the characteristic of book art tradition of Central Asia, now enrich the Turkish collection of the Library of the Hungarian Academy of Sciences.

Iszhák molla, vagy Vámbéry által adott neve szerint Csagatáj Izsák 1863 júliusában Kungradban (Üzbegisztán) csatlakozott a Szamarkand felé igyekvő csoporthoz, amelynek Vámbéry is a tagja volt. Eredeti úti célja a mekkai zarándoklat volt, végül Vámbéry személyes hatása erősebbnek bizonyult vallási buzgalmánál és a magyar utazó mellett maradt. Iszhák molla Budapesten új életet kezdett: megtanult magyarul és az Akadémia alkalmazásában dolgozott.

Később Vámbéry tudós barátjához, Szilády Áron református lelkészhez került Kiskunhalasra. Kettejük levelezésében gyakran esik szó a molláról. Hazatérve Vámbéry örömmel látta, hogy távollétében Iszhák molla már öltözködésében, magatartásában is gyorsan alkalmazkodott új környezetéhez. Iszhák nyitottsága, fogékonysága érthetően lelkesítette Vámbéryt, aki benne a Nyugat vívmányainak megnyerhető vallásos keleti ember példáját látta. Magyar nyelvi ismereteit illusztrálja többek között, hogy üzbégre fordította Arany János *Rege a csodaszarvasról* című eposzát, de Vámbérynek is „élő szótárként” volt segítségére. Családot alapított, gyermekei is születtek, az iszlámot sohasem tagadta meg. Vámbéry közbenjárására muszlim szertartás szerinti temetésben részesült a velencei református temetőben.

Arany János *Rege a csodaszarvasról* című eposzának üzbég fordítása Csagatáj Izsáktól
MTA KIK, Kézirattár, Nyt. 4r 147/2

Ishak Chaghatai 's translation to Uzbek of
János Arany's epic poem, *Tale of the miraculous deer*.
LHAS, Department of Manuscripts, Nyt. 4r 147/2

Csagatáj Izsák és
Vámbéry Ármin
Marastoni Jakab litográfiája
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény,
707.887

Ishak Chaghatai and
Arminius Vambéry
Litography by
Jacobo Antonio Marastoni
LHAS, Oriental Collection,
707.887

MY TATAR FOLLOWER

Mullah Ishak (1836-1992), or, as Vambéry called him, Ishak the Chaghatai, met Vambéry in Kungrad (now in Uzbekistan), July 1863, in the caravan of pilgrims heading to Samarkand. Originally, he started out on a pilgrimage to Mecca, but the personal attraction of Vambéry proved stronger than his religious zeal and he decided to stay with the Hungarian traveller. In Budapest he started a new life: he learned Hungarian, and was employed by the Academy as library assistant.

Later he went to Kiskunhalas, to Vambéry's scholar friend and Calvinist pastor Áron Szilády. In his letters to Szilády, Vambéry frequently mentions "his mullah". After returning to Hungary, Vambéry was pleasantly surprised to see how quickly Ishak adapted himself to his new environment both in his clothing and conduct. The openness and receptiveness of Ishak greatly impressed Vambéry, who found in him an example of a religious Oriental man who could be won for the values of Western civilization. Ishak's knowledge of the Hungarian language is illustrated by his translation into Uzbek of János Arany's epic poem, the *Legend of the miraculous deer*. He served for Vambéry as a "living dictionary". He founded a family, had children, but never abandoned his Islamic faith. When he died, Vambéry arranged for him a Muslim funeral in the Calvinist cemetery of Velence.

Feredzs bád es-sidde
A Borúra derű című klasszikus török
mesegyűjtemény kézirata, Edirne, 1451
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, Ms Török F.71

Ferec bad eş-şidde
After rain sunshine.
Manuscript of the classic Turkish
collection of tales, Edirne, 1451.
LHAS, Oriental Collection, Ms Török F.71

Mahmúd terdzsümán: *Tárh-i Üngürüs*
A Magyarország története című
török krónika kézirata, 1543 körül
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, Ms Török F.57

Mahmud Tercüman's *Tarih-i Üngürüs*
History of Hungary, manuscript of a chronicle in
Ottoman Turkish, from around 1543
LHAS, Oriental Collection, Ms Török F.57

EREKLYÉIM AZ OSMÁN BIRODALOMBÓL

Vámbéry keleti stúdióumainak középpontjában a török nyelvek és a törökség irodalmának tanulmányozása állt. A 19. század végéig a török irodalmi és történeti szövegek csekély töredékét lehetett nyomtatásban olvasni, a többség csak kéziratos formában volt hozzáférhető.

Vámbéry először Isztambulban, könyvtárakban jutott hozzá kéziratos oszmán-török történeti forrásokhoz, amelyek magyar vonatkozású részeinek fordítását hazai napilapokban tette közzé. Első saját kéziratait főként Szilágyi Dániel jóvoltából szerezte be, majd pályája során számos további kötetet kapott ajándékba, illetve vásárolt is. A birtokába került művek közül többet, köztük felbecsülhetetlen értékű, egyedi példányokat már életében az Akadémiának adományozott.

A török-magyar kapcsolatokat megvilágító források itthoni hasznosulása iránti elkötelezettségét mutatja, hogy az 1885-ben Isztambulban elhunyt Szilágyi Dániel értékes keleti kéziratgyűjteménye az ő közbenjárására került az Akadémia könyvtárába. Később ezt gazdagította tovább Vámbéry saját hagyatéka, mintegy hatvan keleti, túlnyomórészt oszmán-török kézirat.

MY RELICS FROM THE OTTOMAN EMPIRE

Turkish languages and literature occupied a central place in Vambery's Oriental studies. To the end of the 19th century only a small fraction of Turkish literary and historical texts were available in print, the majority could only be studied in manuscript form.

Vambery's first encounters with hand-written Ottoman-Turkish historical sources were in the libraries of Istanbul. He translated some relevant excerpts and published them in Hungarian periodicals. He obtained the first manuscripts in his collection from his book-seller friend, Dániel Szilágyi. Later in his career he was given many other volumes as gifts and also purchased several more. From his own collection, he donated in his life quite a few to the Academy, including priceless, unique specimens.

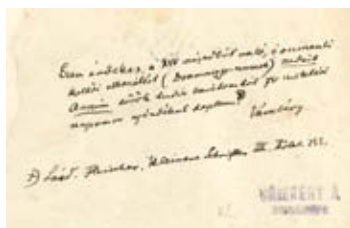
As he was convinced that the source material documenting Turkish-Hungarian relations should be kept and studied in Hungary, he offered his good offices to the Academy to obtain the valuable manuscript collection of Dániel Szilágyi (who died in Istanbul in 1885) for its Library. This material was later enriched by Vambery's own bequest, consisting of some sixty Oriental, predominantly Ottoman-Turkish manuscripts.

Dzsámaszp-náme

16. századi török nyelvű hősköltemény kézírata
Vámbéry bejegyzésével
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, Ms Török Qu.67

Camasp-name

Turkish heroic epic from 16th c.,
manuscript with Vambery's note.
LHAS, Oriental Collection, Ms Török Qu.67

Vámbéry Ármin akadémiai karrierje töretlen volt. Levelező taggá 1860-ban, rendes taggá 1876-ban választották. 1893-ban ellenszavazat nélkül nyerte el a tiszteleti tagságot, a következő évben pedig az igazgató tagok körébe emelték. Az Akadémia jelölése alapján rendszeres résztvevője volt a nemzetközi orientalista kongresszusoknak, és az Akadémia állandó bizottságai közül 1868-tól haláláig tagja volt a Nyelvtudományi Bizottságnak. A legjobbnak ítélt magyar nyelvű nyelvészeti munka szerzőjeként 1869-ben ő nyerte el a Sámuel-díjat. Megválasztásától kezdve egészen haláláig minden tekintetben igyekezett az Akadémia ügyét szolgálni, akár személyes munkájával, akár kapcsolatai felhasználásával.

Az 1910. október 3-án tartott akadémiai összes ülés határozata alapján írásban köszöntötték tagsága 50. évfordulója alkalmából, majd 1912. március 19-én, nyolcvanadik születésnapján a főtítkársai keresték fel jókívánásaikkal. 1913. szeptember 13-án bekövetkezett halálakor az Akadémia főtítkára így emlékezett meg az egykori igazgatósági tagról: „a múlt századnak egyik legmerészebb és legszerencsésebb felfedező utazója, a ki a föld- és néprajz, valamint a régi török nyelv körébe eső számos munkájával és számtalan cikkével hírt és dicsőséget aratott földünknek mind az öt részében.”

Vámbéry az Akadémiai Album számára készült fotója
MTA KIK, Kézirattár, Ms 10.206/151

Vambéry's photo in the Album of the members of the HAS
LHAS, Department of Manuscripts, Ms 10.206/151

A Magyar Tudományos Akadémia épülete / Adam Slowikowski
Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, T. 2869

The building of the Hungarian Academy of Sciences / Adam Slowikowski
Hungarian National Museum, Historical Picture Gallery, T. 2869

SCHOLAR AMONG SCHOLARS

Arminius Vambergy had an uninterrupted academic career. He was elected Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences in 1860, Ordinary Member in 1876. In 1893 he earned honorary membership without countervote, and a year after was promoted among the governing members. The Academy regularly nominated him to participate in the International Congress of Orientalists. Until his death, he had been a member of the Linguistic Committee, one of the Standing Committees of the Academy. In 1869 his linguistic study was found the best of the year and earned for him the Sámuel prize. From the day of being elected up to his last day, he did his utmost best to serve the Academy's causes, either through his personal efforts or by making use of his connections.

The Plenary Session of 3 October 1910 decided to send him a written felicitation on the 50th anniversary of his membership. On 19 March 1912, his 80th birthday, the Secretary-General and fellow members called on him with their good wishes. When he died on 15 September 1913 the

Szeptember 17-én, az Akadémia testületileg vett részt gyászszertartásán. Az emlékezés megtartására Goldziher Ignácot kérték fel, aki az 1915. október 25-i összes ülésen olvasta fel megemlékezését. Berzeviczy Albert, az Akadémia elnöke az 1932. március 21-én tartott összes ülésen emlékezett meg Vámbéry Ármin születésének 100. évfordulójáról, kiemelve, hogy Vámbéry személyében nemcsak a keleti stúdiumok hazai megindítóját tiszteljük, hanem azt az embert, aki ismeretterjesztőként, kitűnő tolla segítségével, meg is tudta szerettetni azokat.

A PESTI „PROFESSORSÁG”

Közép-ázsiai útja után Vámbéry azzal szembesült, hogy nemzetközi sikert hozó útleírásainak jövedelméből nem tud megélni. Önletrajzi visszaemlékezéseiben írja: „...kétségbeesett helyzetemben a pesti professorság szalmaszálába kapaszkodtam és a keleti nyelvek kathedróját tekintettem a mentőcsónaknak életem mindig viharos tengerén.” A Pesti Királyi Tudományegyetemre kerülése azonban nem volt zökkenőmentes. Abban az időben még az uralkodóhoz kellett fordulni ilyen kéréssel, akit egy audiencián könnyen sikerült meggyőznie, nem úgy az egyetem vezetését és tanárait. Ők idegenkedve fogadták a diplomával nem rendelkező utazót.

Vámbéry Ármin:
*A magyar és török-tatar
nyelvekbeli szóegyezések*
Pest, 1869
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 706.198

Vambéry, Arminius:
*Hungarian and Turkish-Tatar
word correspondences*
Pest, 1869
LHAS, Oriental Collection, 706.198

Közép-ázsiai úttjáról visszatérő
Vámbery Teheránban kelt,
az Akadémiának szóló
beszámolójának részlete.
MTA KIK, Kézirattár, Ms 161/1884

Excerpt from the Report to the
Academy, written by Vambery in
Tehran, on the way back from his
Central-Asian journey
LHAS, Department of Manuscripts,
Ms 161/1884

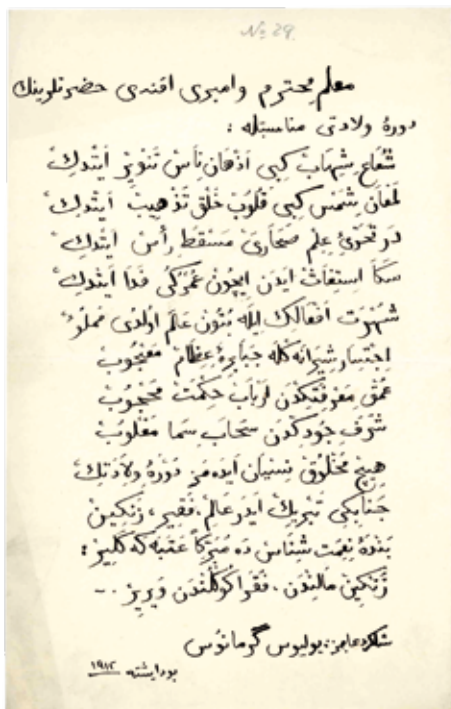

Secretary-General commemorated him, a former member of the Board of Directors, with the words “[he was] one of the boldest and luckiest explorers of the last century, whose many works on geography, ethnography and the ancient Turkic languages, as well as his innumerable articles, have won fame and renown for our country in all five parts of the world”.

On 17 September the Academy participated corporately at his funeral rites. The memorial address was held at the general meeting by Ignaz Goldziher on 25 October 1915. Academy President Albert Berzeviczy commemorated the centenary of Vambery’s birth on March 12, 1932. He stressed that in Vambery’s person we celebrate somebody who not only established the Oriental studies in Hungary but, with excellent penmanship, also made them popular.

PROFESSORSHIP AT THE UNIVERSITY OF PEST

After his Central Asian voyage, Vambery realized that he cannot live on the proceeds of his internationally successful travel books. He confesses in his autobiography, “in my desperate situation I clung to the straw of the professorship in Pest, and I considered the chair of Oriental languages lifeboat on the always stormy sea of my life”. Getting a job at the Royal University in Pest, however, was by no means easy. At that time one had to turn to the monarch with such a request. Vambery could convince the ruler

Germanus Gyula török nyelvű
 köszöntő verse Vámbéry
 80. születésnapjára
 Magyar Földrajzi Múzeum, Érd

Congratulatory poem in
 Turkish by Gyula Germanus
 on Vambery's 80th birthday
 Hungarian Geographic
 Museum, Érd

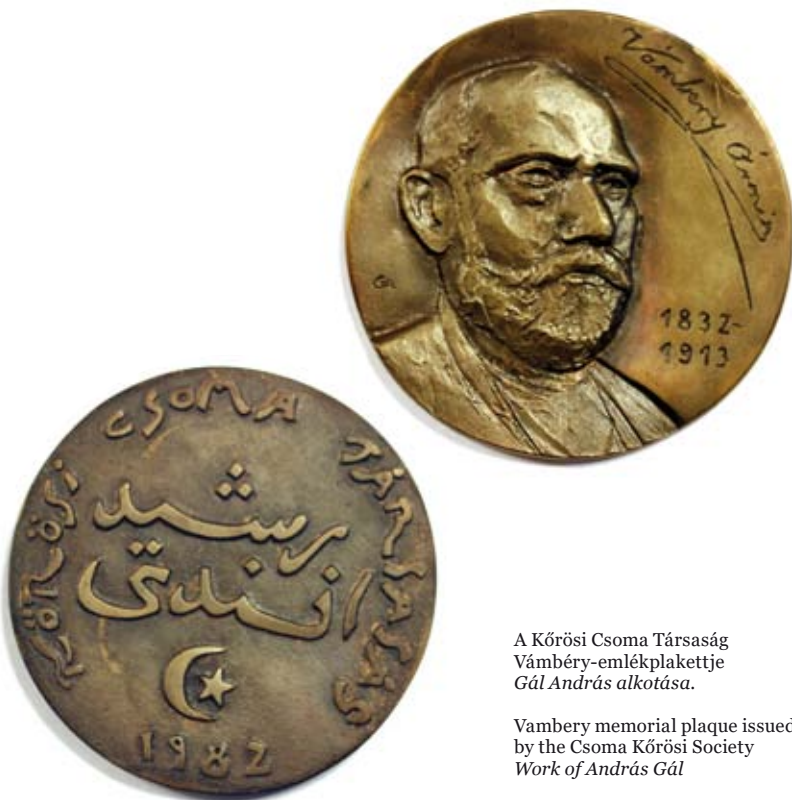
1865-től 1905-ig tanított a pesti egyetemen. Három évig *lector publicus*, azaz nyilvános tanítói minőségben alkalmazták keleti nyelvek oktatására. 1868-ban nyilvános rendkívüli tanárrá nevezték ki, 1870-ben nyerte el a nyilvános rendes tanári címet. Leginkább nyelvórákat és szövegolvasási órákat tartott, oszmán-török, török-tatár és perzsa nyelveken. Valószínűleg kevés kitaró tanítványa akadt, ezt mutatja, hogy sokszor kellett kezdő órákat meghirdetnie, amelyekből nem mindig lettek haladó kurzusok. Ugyanakkor egyik első tanítványa, Goldziher Ignác akadémiai emlékszedésében beszámol arról, hogy milyen buzdító hatással volt tanítványaira lelkes tanítása, amelyben nagyobb szerep jutott a gyakorlatnak, mint az elméleti fejtegetéseknek.

Vámbéry egyetemi működésének jelentőségét az adja, hogy általa kerültek be a keleti stúdiók a magyar felsőoktatásba, s úttörő szerepet játszott a magyarországi turkológiai oktatás megteremtésében.

at the royal audience, the leaders and faculty of the university, however, received the uncertified traveller with reluctance.

He taught at the university from 1865 to 1905. For three years he taught Oriental languages as *lector publicus*, in 1868 he was promoted to titular professorship, while in 1870 he became a full professor. For the most part, he held language classes and taught textual interpretation in Ottoman-Turkish, Turco-Tatar, and Persian. He must have had few persistent students, as most of his courses offered for beginners only seldom were continued at an advanced level. One of his first students, Ignaz Goldziher, in his memorial speech recalls how much Vambéry's animated style of teaching stimulated the students, and that he preferred practice at the expense of theoretical arguments.

The main significance of Vambéry's university activity is that he introduced Oriental Studies to Hungarian higher education, and had a pioneering role in establishing the teaching of Turkic studies in Hungary.

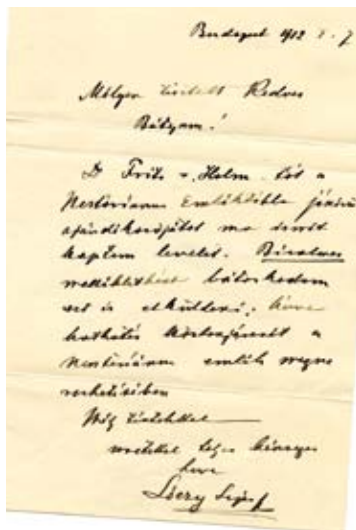
A Kőrösi Csoma Társaság
Vambéry-émlékplakettje
Gál András alkotása.

Vambéry memorial plaque issued
by the Csoma Kőrösi Society
Work of András Gál

ÉSSZEL JÁROM BE A FÖLDET

A modern földrajztudomány létrejötte és a szakmai eszmecserére alkalmas tudományos társaságok megalapítása Vámbéry korában történt. Magyarországon 1872-ben, az előtte két évvel megalakult első magyar földrajzi tanszék vezetője, Hunfalvy János kezdeményezésére és vezetésével, tíz alapító taggal – köztük Vámbéry Árminnal – jött létre a Magyar Földrajzi Társaság.

Az alelnöki rangban (1872–1888) szereplő Vámbéry igen aktívan vett részt a munkában, rendszeresen publikált a Társaság folyóiratában, az 1873-tól megjelenő Földrajzi Közleményekben. 1889-ben megválasztották az MFT elnökévé, 1893-ban pedig tiszteletbeli elnökké. 1897-től a még nagyobb rangot jelentő örökös tiszteletbeli elnöki címet viselte Széchenyi Bélával együtt.

Lóczy Lajos (1849–1920) levele Vámbéry Árminnak, 1912
MTA KIK, Kézirattár, Ms 1048/23

Letter of Lajos Lóczy (1849–1920) to Arminius Vambéry, 1912
LHAS, Department of Manuscripts, Ms 1048/23

Közép-Ázsiai utazás c. művének térképmelléklete, Pest, 1865
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 706.843

Map appended to the Hungarian edition of his book *Travels in Central Asia*, Pest, 1865
LHAS, Oriental Collection, 706.843

Ázsiai felfedezők találkozója Budapesten, 1903-ban
Magyar Földrajzi Múzeum, Cholnoky-hagyaték, 12/2013

Meeting of the great explorers of Asia in Budapest, 1903
Hungarian Geographical Museum, Erd, Cholnoky-bequest, 12/2013

I EXPLORE THE EARTH WITH AN OPEN MIND

Vambery's lifetime was an age when modern geographical science was born and scientific societies were established where professionals could exchange ideas. In Hungary, 1872, János Hunfalvy – since 1870 Head of the first Geographical Department at the University – founded the Hungarian Geographical Society, under his presidency, with ten founding members, among them Arminius Vambery.

Vambery, who was vice president between 1872 and 1888, played a very active role in the Society. He regularly published in the Society's journal, the *Geographical Transactions (Földrajzi Közlemények)* founded in 1873. In 1889 he was elected to President, then in 1893 to Honorary President. After 1897 he, together with Béla Széchenyi, was conferred the highest title, Perpetual Honorary President.

Vambery used to attend, and frequently addressed, the meetings of the Royal Geographical Society. He noticed that in England explorers are kept in even higher esteem than scholars or artists. He nursed good relations with the famous traveller and statesman, Lord Curzon, RGS President between 1911 and 1914, who mentions Vambery in his book about Persia.

Vámbéry a Royal Geographical Society ülésein is többször felszólalt, és személyesen tapasztalhatta, hogy az angolok szinte a tudósoknál és a művészeknél is nagyobb becsben tartják a felfedezőket. 1865-ben angol nyelvű munkája, a *Travels in Central Asia* sok dicséretet kapott, s pénzjutalomban részesült. Jó kapcsolatokat ápolta a híres utazó és államférfi Lord Curzonnal, az RGS 1911–1914 közötti elnökével, aki Perzsiáról szóló könyvében is megemlékezett róla.

1913-ban bekövetkezett halálakor nem volt olyan földrajzi társaság, amely ne fejezte volna ki együttérzését, részvétét. A Magyar Földrajzi Társaság folyóiratában megjelent nekrológiájában Cholnoky Jenő Vámbéry Ármint egy letűnt kor képviselőjének nevezte. A földrajzi utazók azon 19. századi nagyjai közé sorolta őt, akinek „nem voltak olyan geográfiai ismeretei, hogy a beutazott vidékekről jó geográfiai leírást adhatott volna, de amit abban az időben, utazásairól hazahozott, az olyan óriási anyag volt, amilyent ma alig lehet már felfedező utazásról haza hozni!”

BELÁTTAM HÁROM VILÁGRÉSzt

Vámbéry Ármin életművének kettősségét nagyon jól jelzi, hogy amíg itthon leginkább, mint tudós-utazó vált ismertté, addig külföldön az iszlám világ szakértőjeként, politikai tanácsadóként és publicistaként szerzett magának elismerést.

Vámbéry nevezetes útja nagyon érzékeny és feszült történelmi időszakra esett. A Great Game, vagyis a Nagy Játssza korszaka volt ez, amikor Irán, valamint a közép- és belső-ázsiai területek feletti ellenőrzés megszerzése kulcsfontosságú volt a délre terjeszkedő cári Oroszország és a korona gyémántját, Indiát féltő Brit Birodalom között, azaz egyfajta hidegháború dúlt. A rendkívül jó memóriával és megfigyelőképességgel rendelkező magyar utazónak a mindennapi életben szerzett tapasztalatai így stratégiai fontosságú információkat is hordoztak, amelyeket - mivel a szabadságharc leverése óta nagy ellenszenvvel viseltetett az orosz állam iránt - szívesen bocsátott az angolok rendelkezésére. Ez utóbbi tevékenységének két formája volt: a nagy nyilvánosság előtti előadások, újságcikkek és politikai tanulmányok formájában, és a titkos, amelynek eredményét még nyugdíjjal is honorálta a brit külügyminisztérium.

Angliai elismertsége révén közvetlen kapcsolatba került a királyi családdal, elsősorban VII. Edvárdal, a miniszterelnökkel, a legbefolyásosabb politikai vezetőkkel, de a szellemi élet képviselői közül a térséggel foglalkozók köre ugyanúgy kereste társaságát.

Vámbery ajándékai, köztük az V. György király által küldött urna
Robert Vambery hagyatéka

Some gifts donated to Vambery including an urn from George V.
Robert Vambery bequest

When Vambery died in 1913, all Geographical Societies of the world sent their condolences. In the journal of the Hungarian Geographical Society Jenő Cholnoky called him representative of a bygone era. He placed him among those great geographical explorers of the 19th century who “did not have the technical knowledge to give a proper geographic description of the explored parts of the world, but still could bring home such an immense material that could barely be found today at an exploratory trip”.

I HAVE SEEN THREE CONTINENTS

It tells a lot about the duality of Arminius Vambery’s *oeuvre* that while in the eyes of the Hungarian public he has become famous as a traveller-scholar, in the West he gained esteem as an expert of the Islamic world, a political consultant and publicist.

Vambery’s famous journey took place in an extremely tense and sensitive historical period. This was the age of the “Great Game”, a sort of cold war for the control of Iran and the Central- and Inner Asian territories, which had been of cardinal importance both for Tsarist Russia in its extension Southwards, and the British Empire, worrying about India, their “Jewel in the Crown”.

George Curzon
 Jan 3 1891
 Dear Professor Vambéry
 I am extremely
 glad that you
 for the most
 a recable of what
 my views of the
 I wish you would
 You have been good
 enough to
 send me a copy
 It is beyond
 measure gratifying

to be criticised
 in any sense by
 a competent
 scholar & high
 authority (as
 England and of
 the literary
 tourmen: are
 journalists or
 bookmen or in
 the same position)
 but when the
 authority is in

this case yours
 who stand alone
 in your command
 of the questions at
 issue - and
 when further the
 review is not
 "Gulistan" a
 character, I
 have every
 reason to feel
 proud.
 Be affectionately

Could possibly have
 given me greater
 pleasure.
 I shall be greatly
 glad to correct any
 mistakes that
 you may discover
 in my review
 Yours very truly
 George Curzon
 Jan 4 1891

George Nathaniel Curzon
 (1859–1919) levele
 Vámbéry Árminhoz
 MTA KIK, Kézirattár,
 MS 1048/8

Letter of George Nathaniel
 Curzon (1859–1919)
 to Arminius Vambéry
 LHAS, Department
 of Manuscripts, MS 1048/8

Tevékenységének kétoldalúsága megfigyelhető törökországi szerepében is. A 19. század második felének török reformértelmiségével, majd az Oszmán Birodalom elitjének egyes tagjaival való kapcsolatait már első isztambuli tartózkodása idején megalapozta. Török tudósokhoz fűzték baráti szálak, műveinek egy része török nyelven is megjelent, de politikai tanácsadóként is fontos szerepet játszott. II. Abdülhamid szultán gyakran fogadta négyszemközti audienciákon. Ennek a megkülönböztetett figyelemnek a háttérben elsősorban az állt, hogy az uralkodó, aki feloszlatta a nagyhatalmi nyomásra 1876-ban felállított első oszmán parlamentet, s aki egyre autokratikusabb politikát folytatott, számított Vámbéry szolgálataira a Brit Birodalom előtt megromlott hitelének helyreállításában. A magyar tudós erőfeszítéseinek középpontjában a brit-török kapcsolatok javításának elősegítése állt. Szorgalmazta az európai hatalmak által a kontinens „beteg embereként” aposztrofált, széttagolódással küszködő és az orosz terjeszkedés miatt fenyegetett Oszmán Birodalom egyben tartása iránti brit elköteleződés helyreállítását. Az angolbarát Vámbéry politikai-szakértői

A Dolmabahçe palota Isztambulban, 1880 körül
Basıl Kargopoulo fényképe

The Dolmabahçe Palace in Istanbul, around 1880
Photo by Basıl Kargopoulo

As the Hungarian traveller had extremely good memory and was a keen observer, his everyday experiences in these lands also contained information of strategic importance. As Vambéry had felt strong repugnance for the Russian State since the suppression of the Hungarian War of Independence, he gladly made this intelligence available for the British. He did this in two ways, either in the form of public lectures, newspaper articles and political essays, or by secret reports, for which he later earned a pension from the Foreign Office.

His high esteem in England earned him acceptance by the royal family. He was on intimate terms with King Edward VII, with the Prime Minister, and with some highly influential politicians. From the cream of the intellectual world those sharing his interest in the Asian scene eagerly sought his company.

The two-facedness of his activity also characterized his role in Turkey. During his first sojourn in Istanbul he had already established ties with the Reform Intelligentsia of the second half of the 19th century, and with some members from the elite of the Ottoman Empire. He had cordial relations with Turkish scholars, some of his books were published in Turkish, and he also became an important political adviser.

The Ottoman Sultan Abdulhamid II frequently granted him private audiences. This particular benevolence was mainly due to the fact that the ruler, who dissolved the first Ottoman Parliament established in 1876 under the pressure of the Great Powers, and who carried on since then an ever increasing autocratic policy, counted on the services of Vambéry to repair his tattered reputation in the eyes of the British. Vambéry tried to be instrumental

Vámbéry Ármin II. Abdülhamid szultánnak címzett levelének piszkozata
Magyar Földrajzi Múzeum, Érd

Draft copy of Arminius Vambergy's letter to Sultan Abdulhamid II
Hungarian Geographical Museum, Érd

II. Abdülhamid szultán és kalligrafikus névjegye (tugra)

Portrait of Sultan Abdulhamid II and his calligraphic signature (tugra)

szolgálatait azonban az 1880-as években a nagyhatalmi erőviszonyok átrendeződése, mindenekelőtt a brit-orosz közeledés és a törökök erősödő német orientációja következtében Isztambulban egyre inkább mellőzték. Ezzel függ össze, hogy a századfordulón a cionista mozgalom a török kormányzat támogatásának megszerzésében nem támaszkodhatott érdemben a zsidó gyökerű Vámbéry összeköttetéseire.

A keletkutató nemzetközi hírnevét, megbecsültségét jelzik a perzsa uralkodókhoz, Naszer al-Dín sahhoz és utódjához Mozaffar al-Dínhoz fűződő kapcsolatai is. Előbbi először Teheránban fogadta a közép-ázsiai útjáról visszatérő Vámbéryt, majd 1889-es Budapesti látogatása során elismerően nyilatkozott az őt, a Tudományos Akadémia fogadóbizottságának tagjaként, perzsául köszöntő tudósról.

LETELEPEDÉSEM ITTHON

Írásában Vámbéry részletesen számolt be magánéletének korai szakaszáról, de szűkszavúan nyilatkozott annak későbbi alakulásáról. A társadalmi, földrajzi dimenziókban nagy szélsőségek között mozgó tudós életében a család másodlagos szerepet játszott. Saját szavai szerint : „Otthont, «sweet home»-ot, e szó angol értelmében szerény mértékben sem adott nekem a sors, mert feleségem, e házias, jólelkű és kitűnő asszony, éveken át betegeskedett és ha nem lett volna

in improving British-Turkish relations, and to re-build Great Britain's commitment to keeping together the Ottoman Empire, named the "sick man of Europe" by the Great Powers of the continent, a country which was threatened by disintegration from inside and by the Russian expansion from outside.

In the 1880s the political expertise of the pro-British Vambery had become less and less needed in Istanbul, because the rearranged balance of forces between the great powers led to a British-Russian rapprochement, and an increasing Turkish orientation towards Germany. Also, at the turn of the century, the Zionist movement could not fully rely on Vambery's connections to get the Turkish Government's support, in spite of his Jewish roots.

The international fame and appreciation of the Orientalist are also proven by his connections to the Persian Shahs Naser al-Din and his successor Muzaffar al-Din. Shah Naser al-Din first received Vambery in Tehran when he returned from his Central Asian journey, then during his visit to Budapest in 1889 he spoke in flattering terms of the scholar who, as member of the welcoming committee at the Hungarian Academy of Sciences, greeted the Shah in Persian.

SETTLING AT HOME

In his writings, Vambery describes the early stage of his private life in detail, but only speaks with reticence about later events. In the life of the scholar, who moved between the extremes both in the geographical and social sense, the family played a secondary role. As he himself says "A home, a «sweet home» in the English sense of this word was not given to me by the fate, because my wife, this good-natured and excellent woman, was very ill for many years, and had it not been for the beautiful boy, whom she gifted to me, and who later became an excellent scholar, I could have never spoken about domestic happiness."

In 1868 Vambery married Kornélia Rechnitz-Arányi, adopted daughter of Lajos Arányi, a professor of pathology. Apparently, this matrimony was incited more by social conventions than by sentiments. One son was born from the marriage, Rusztem Vambery. His wish to get as far as possible from his father's influence could have contributed to the fact that Rusztem had never become a linguist or Orientalist as hoped for by his father. He became a famous jurist, university teacher, Judge of the Court of Appeal, legal writer, one of the most outstanding Hungarian criminologists. He was defence counsel for the poet Attila József, and for Communist Party Chief Mátyás Rákosi. He was a committed civic radical politician, active freemason, a harsh critic of the Horthy regime. In 1947-48 he was the Hungarian ambassador to Washington for a short time. He died and was buried in the USA.

Vámbéry Ármin és felesége
Országos Széchényi Könyvtár,
Fol. Germ. 1573. mellékletei

Arminius Vambery with his wife
National Széchényi Library,
Fol. Germ. 1573, appendix

a világon az a szép fiú, kivel megajándékozott, s ki utóbb derék tudományos emberré lett, családi boldogságról tulajdonképpen sohasem szólhattam volna.”

Vámbéry 1868-ban vette feleségül Arányi Lajos neves körbonctan-professzor fogadott lányát, Rechnitz-Arányi Kornéliát. Úgy tűnik, a házasságkötésben nem az érzelmek, sokkal inkább a társadalmi konvenciók és az előrelépés lehetősége ösztönözte. Házasságukból egy fiúgyermek született. Bizonyára az apa rendkívül erős befolyásolási vágya elől való menekülés is jelentős szerepet játszott abban, hogy Vámbéry Rusztem igen távol került a számára megálmodott nyelvészi, keletkutató hivatástól: neves jogász vált belőle, akit nemcsak egyetemi tanárként, majd táblabíróként, hanem számos jogtudományi munka szerzőjeként, a magyar kriminológia kimagasló személyiségeként is jellemezhetünk. József Attilának és Rákosi Mátyásnak volt védőügyvédje. Emellett elkötelezett polgári radikális politikus, aktív szabadkőműves, a Horthy-rendszer egyik legmarkánsabb kritikusa volt. 1947-48-ban néhány hónapra Magyarország washingtoni nagykövete lett. Amerikában hunyt el, és ott is temették el.

Küzdelmes nap volt, de szép nap volt!

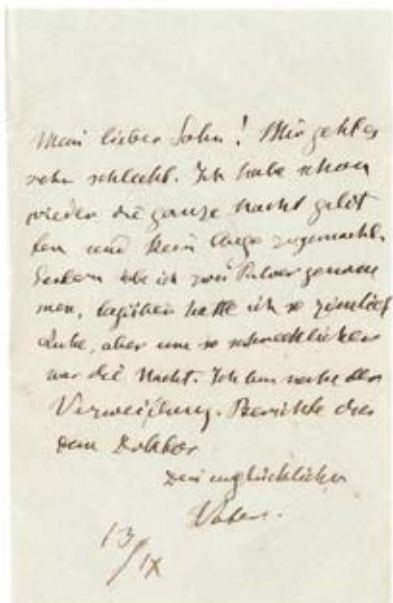
Vámbéry Ármin élete utolsó napjáig aktív maradt, írt, dolgozott. Koszorúér betegség következtében 1913. szeptember 15-én, Budapesten érte a halál. Végrendelet nélkül hunyt el. Kérése az volt, hogy egyszerű, szónoklatok és gyászdalok nélküli református temetése legyen, s ne az egyetemről vagy az Akadémiáról kísérik utolsó útjára. Síremléke a Kerepesi úti temetőben áll.

It's been a hard day, but a nice day!

Arminius Vambery stayed active, worked and wrote to his last day. He died in coronary artery disease in Budapest on 15 September 1913. He left no will. His last request was to have a simple Protestant funeral without speeches and songs, and not to be accompanied on his last journey from the University or the Academy. His tomb is in the Kerepesi Street cemetery, Budapest.

Vámbéry Rusztem feleségével
MTA KIK, Kézirattár, K 12/18

Rusztem Vambery with his wife
LHAS, Department of Manuscripts, K 12/18

Vámbéry utolsó levele fiához
Robert Vambery hagyatéka

Vambery's last letter to his son
Robert Vambery bequest

BIBLIOGRÁFIA | BIBLIOGRAPHY

- ALDER, Lory - DALBY, Richard: *The Dervish of Windsor Castle. The Life of Arminius Vambery*. London: Bachman and Turner, 1979
- FELFÖLDI, Szabolcs: „Fény metszette élet”.
Vámbéry-album, Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2016
- FODOR, Pál (szerk.): Vámbéry Ármin emlékezete.
Budapest: Kőrösi Csoma Társaság, 1986 Keleti értekezések.
- GOLDZIHHER, Ignác: Vámbéry Ármin tiszt. tag emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia elhúnyt tagjai fölött tartott Emlékbeszédék. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 17/6, pp. 147–164., 1915
- HAZAI, György: Vámbéry Ármin. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1976
- HAZAI, György: Vámbéry inspirációk. Nagy Szülejmán udvari emberének magyar krónikája: a Tarih-i Ungurus és kritikája. Vámbéry Ármin életútja. Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2009
- „Keleti kéziratok és könyvek Vámbéry könyvtárából”.
Akadémiai Értesítő, 27(1916):11, pp. 660–683.
- KOVÁCS, Sándor Iván (szerk.): *Batu kán és pesti rokonai. Vámbéry Ármin és tatárja, Csagatai Izsák*. Pozsony: Kalligram, 2001
- KUNERALP, Sinan (ed.): *The Secret Reports of the Hungarian Arminius Vambery to the British Foreign Office on Sultan Abdulhamid II and His Reign (1889–1909)*, İstanbul: ISIS Press, 2013
- MANDLER, Dávid: Kelet és nyugat megszgyén:
Vámbéry Ármin és a Brit Birodalom. Budapest: Múlt és Jövő, 2014
- MUNKÁCSI, Bernát: „Vámbéry Ármin tudományos munkássága”. Budapesti Szemle, 162 (1915), pp. 87–112, 243–274.
- ÖKE, Mim Kemal: *Vambery. Belgelerle Bir Devletlerarası Casusun Yaşam Öyküsü*. İstanbul: 1985
- VÁMBÉRY, Ármin: Közép-Ázsiai utazás, melyet a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából 1863-ban Teheránból a Turkman sivatagon át, a Kaspi tenger keleti partján Khivába, Bokharába és Szamarkandba tett és leírt. Pest: Emich Gusztáv, 1865
- VÁMBÉRY, Ármin: *Čagataische Sprachstudien, enthaltend grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch der Čagataischen Sprache*. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1867
- VÁMBÉRY, Ármin: *Vándorlásaim és élményeim Persiában*. Pest: Heckenast Gusztáv, 1867

- VÁMBÉRY, Ármin: Vámbéry Ármin vázlatai Közép-Ázsiából.
Újabb adalékok az oxusmelléki országok népismereti, társadalmi és politikai viszonyaihoz. Pest: Ráth Mór, 1868
- VÁMBÉRY, Ármin: „A magyar és török-tatár nyelvekbeli szóegyezések”. Pest: Athenaeum, 1869
- VÁMBÉRY, Ármin: Bokhara története a legrégebb időktől a jelenkorig. Ismert és ismeretlen keleti kézirati kútfők után. Pest: Vodiáner, 1873
- VÁMBÉRY, Ármin: Centralasien und die englisch-russische Grenzfrage.
Gesammelte politische Schriften. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1873
- VÁMBÉRY, Ármin: Ueber die Reformfähigkeit der Türkei.
„Separat-Abdruck aus dem Pester Lloyd”. Budapest: F. Kilian, 1877
- VÁMBÉRY, Ármin: Bir sâhte dervişin Âsya-i Vustâda seyâhati.
Mütercimi A. H. [İstanbul]: Vakıt Matba`ası, 1295 [1878]
- VÁMBÉRY, Ármin: The Coming Struggle for India, being an account
of the encroachments of Russia in Central Asia, and of the difficulties sure to arise
therefrom to England. London; New York: Cassell, 1884
- VÁMBÉRY, Ármin: Arminius Vambery: His Life and Adventures.
London: T. F. Unwin, 1885
- VÁMBÉRY, Ármin: A magyarság keletkezése és gyarapodása.
Budapest: Franklin, 1895
- VÁMBÉRY, Ármin: Alt-Osmanische Sprachstudien.
Mit einem azerbaizänischem Texte als Appendix. Leiden: Brill, 1901
- VÁMBÉRY, Ármin: The Story of My Struggles.
The memoirs of Arminius Vámbéry. London: T. F. Unwin, 1904
- VÁMBÉRY, Ármin: Küzdelmeim. Budapest: Franklin, 1905
- VÁMBÉRY, Ármin: A Nyugat kultúrája Keleten.
Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó, 1906
- VÁMBÉRY, Ármin: „Jusuf und Ahmed. Ein özbekisches Volksepos
im Chiwaer Dialekte. Text, Übersetzung und Noten”. Keleti Szemle, 11, Melléklet.
pp. 1-112., Facs. pp. 1-79, 1911
- VÁMBÉRY, Ármin: A magyarság bölcsőjénél. A magyar-török
rokonság kezdete és fejlődése. Budapest: Athenaeum, 1914
- VÁMOS, Magda: Resid efendi. Vámbéry Ármin élete.
Budapest: Móra, 1966

KRONOLÓGIA

1831. vagy

1832. március 19. Wamberger Hermann születése a Pozsony megyei Szentgyörgyön

Tanulmányok

1838–1840 A dunaszerdahelyi zsidó iskola
majd protestáns elemi iskola

1846–1849 Középiskolai tanulmányok a Szentgyörgyi Piarista, majd a Pozsonyi Bencés Gimnáziumban, érettségét nem szerez

Házitanító

1849–1856 Máriavölgy, Zsámbokré, Pest, Kutyevo, Kecskemét, Csév-Pótharasz, Csetény

Első keleti útja

1857–1861 Isztambul: 1858-ban itt jelenik meg első műve, a német-török zsebszótár, 1860-ban az MTA levelező tagjává választják

Közép-ázsiai útja

1862–1864 Közép-ázsiai útja, 1862 tavaszán indul, közel egy évig Perzsiában tartózkodik; eljut Hívába, Buharába, Szamarkandba; mollájával 1864 májusában érkezik Pestre

1864 Londonban megjelenik útleírása a *Travels in Central Asia*

Európában

- 1865 Tanítani kezd a Pesti Egyetemen, 1905-ben vonul vissza
- 1868 Feleségül veszi Rechnitz-Arányi Kornéliát
- 1870 Megjelenik az „ugor-török” háborúként elhíresült nyelvészeti vitát kiváltó a *Magyar és Török-Tatár Szóegyezések* c. munkája
- 1872 Részt vesz a Magyar Földrajzi Társaság megalapításában; megszületik fia, Rusztem
- 1874 Angliai felolvasó körút
- 1876 Az MTA rendes tagjává választják, 1893-tól tiszteleti, következő évtől igazgatósági tag
- 1877 II. Abdülhamid szultántól megkapja a Medzsidiye-rend harmadosztályú kitüntetését
- 1888 A Corvina-bizottság tagjaként jár Isztambulban
- 1889 Naszer al-Din perzsa sahot köszönti az MTA-n
- 1902 Megkapja a Viktória-rendjel tiszti keresztjét; a dublini Trinity Collage díszdoktora
- 1905 Megjelenik *Küzdelmeim* c. önéletírása

1913. szeptember 17. Temetése a Kerepesi úti temetőben

CHRONOLOGY

- 1831 or
1832, March 19 Birth of Hermann Wamberger (Arminius Vambery)
in Szentgyörgy

Education

- 1838–1840 Jewish school, then Protestant primary
school in Dunaszerdahely
1846–1849 Piarist School in Szentgyörgy, then Benedictine School
in Pozsony. Fails to get his matriculation certificate

Private tutor

- 1849–1856 Máriavölgy (Marianka), Zsámbokrét (Žabokreky), Pest,
Kutjevo, Kecskemét, Csév-Pótharasz, Csetény

First Eastern journey

- 1857–1861 Istanbul, in 1858 publishes here his first work, a German-
Turkish pocket dictionary. In 1860 became Corresponding
Member of the Hungarian Academy of Sciences

Central Asian Journey

- 1862–1864 Central Asian journey, starts in the spring of 1862, a year
in Persia, reaches Bukhara and Samarkand via Khiva.
Returns to Pest with his mollah in May, 1864
1864 His *Travels in Central Asia* appears in London

In Europe

- 1865 Starts to teach at the University of Pest, retires in 1905
1868 Marries Kornélia Rechnitz-Arányi
1870 Publishes his work *Hungarian and Turkish-Tatar word
correspondences*, which led to heated linguistic debates
dubbed the “Ugro-Turkic war”
1872 Participates in founding the Hungarian Geographical
Society; his only son Ruzstem is born
1874 Lecture Tour in England
1876 Elected Ordinary Member of the HAS, Honorary Member
since 1893, next year: Member of the Board of Directors
1877 Sultan Abdulhamid II awards him the Medjidie medal
1888 Visits Istanbul as member of a Committee sent
there to find Corvina codices
1889 Greets the Persian Shah Naser al-Din at the HAS
1902 King Edward VII appoints him Commander of the
Royal Victorian Order; Honorary Doctorate
from Trinity College, Dublin
1905 His Hungarian autobiography *Küzdelmeim* appears

1913. September 17 His funeral in the Kerepesi Street cemetery, Budapest

Magyarok a Selyemúton II.
EGY MAGYAR DERVIS KÖZÉP-ÁZSIÁBAN –
A KELETKUTATÓ VÁMBÉRY ÁRMİN

Hungarians on the Silkroad II.
A HUNGARIAN DERVISH IN CENTRAL ASIA –
ARMINIUS VAMBERY THE ORIENTALIST

Írta / *Text by*: KELECSÉNYI Ágnes, KOVÁCS Nándor Erik
Fordítás / *Translation*: KORVIN Gábor
Kiadványterv / *Layout*: NEMES Anita
Digitalizálta / *Digitalisation*: PETI Péter Tripont Cultural Heritage Solutions

A kiadvány és a kiállítás a PAIGEO Alapítvány támogatásával valósult meg.
The catalogue and the exhibition were sponsored by the PAIGEO Foundation.

ISBN 978-615-81388-1-9
©Kelecsényi Ágnes, Kovács Nándor Erik, PAIGEO Alapítvány

A borítón / *Front cover*:
Sir dár medresze, Szamarkand, 1888
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 766.818
Shir-Dar Madrasa, Samarkand, 1888
LHAS, Oriental Collection, 766.818

A Zigana-hágó látképe Trapezunt és Gümüşháne között
Réthly Antal fényképe, 1925 körül, Magyar Földrajzi Múzeum, Érd, 5705-2003
Bird's eye view of the Zigana Pass between Trapezunt and Gümüshane
Photo by Antal Réthly, ca. 1925, Hungarian Geographic Museum, Érd, 5705-2003

Vámbéry dervisnek öltözve
1864-ben Londonban készült felvétel alapján. Megjelent a Küzdelmeim című önéletrajzában
MTA KIK, Keleti Gyűjtemény, 707.887
Vambery in a dervish cloak
Based upon an 1864 London photo. Published in the Hungarian autobiography Küzdelmeim
LHAS, Oriental Collection, 707.887

A belső borítón / *Inside cover*:
Az idős tudós
Országos Széchényi Könyvtár, Fol. Germ. 1573, melléklet
The elderly scholar
National Széchényi Library, Fol. Germ. 1573, appendix

